

Értékes örökségünk

Bizonyára sokunkat boldogsággal tölt el a székelyudvarhelyi városi park rendbetétele. Örömmel sétálunk a térkő borítású járdákon, utunkat új lámpatestek világítják meg. Fontos ez a város lakói számára, hiszen a sétatér régi idők óta az udvarhelyiek kedvenc pihenőhelye, létrehozása és fejlődése a város történetének részét képezi.

Székelyudvarhely fejlődésének jelentős eseménye Szombatfalvának a városhoz csatolása. Ez 1898-ban történt, amikor harminc taggal megalakult az első közös képviselőtestületi közgyűlés. Szombatfalvát akkor Sándor Gergely, id. Györffi Ferenc, Simó János és Sándor József képviselték. Közülük id. Györffi Ferencet, a falu utolsó községi bíróját a polgármester kerületi kapitánnyá nevezte ki. Szombatfalva Udvarhelyhez csatolásával egy új városrész keletkezett. Itt kapott helyet az udvarhelyiek kedvelt pihenőhelye, a sétatér, melynek létrehozására a város 1898-ban átengedte a Papréten lévő kaszálót. Ezt később kibővítették a római katolikus egyháztól vásárolt területtel. A sétatér megnyitása és fásítása Szakács Zoltán polgármester nevéhez fűződik.

A korcsolyapálya

A sétatér közepén 1903-ban alakították ki a korcsolyapályát. A körülötte lévő fenyők nem csupán a levegő tisztaságát, de árnyékukkal a jég minőségét is biztosították. A jégpálya mellé 1904-ben korcsolyapavilon épült, itt csatolták fel a sportolók a cipőikre a korcsolyákat egy speciális kulcs használatával. A jég előállításához szükséges vizet a Nagy-Küküllőből vezették a pályához. Miután 1921-ben megalakult a Hargita Testedző Egyesület, ennek korcsolyaszakosztálya

működtette a jégpályát. Télen mindig kíváncsian lestük, hogy a Kossuth utca sarkán lévő villanyoszlopnál ki van-e téve a kis zászló, mely jelezte, hogy aznap nyitva van a pálya, megfelelő minőségű a jég.

A zenepavilon

Az egykori korcsolyapályával szemben ma is ott áll a kis zenepavilon, a sétatér jellegzetes építménye, melyet 1907-ben a Megyei Takarékpénztár építtetett. A zenepavilont a takarékpénztár bizonyára abban a tudatban építtette a sétatéren, hogy ott a régi szokásokhoz híven a városi zenekar sétahangversenyt, térzenét tart, amint tartott évtizedeken keresztül a piac téren, amikor sem zenepavilon, sem sétatér nem volt.

A takarékpénztár a pavilont helyi vállalkozóknál akarta megrendelni, a vállalkozók költségvetése az erre a célra előirányzott 1000 koronát kétszeresen is fölülmúlta, amint erről az *Udvarhelyi Híradó* 1907. évi júliusi száma is beszámolt. A költségvetés szerint a pavilon pillérei fából, a fedele zsindelekből készült volna. A takarékpénztár nem fogadta el a költségvetést, és ebben az ügyben az aradi vagongyárhoz fordult, mely rendszeresen gyártott ilyen pavilonokat. A gyár ajánlata előnyös volt, mivel csupán 9 koronával haladta meg az előirányzott összeget. A pavilont így az aradi vagongyártól ren-

Az egykori zenepavilon

delte meg a takarékpénztár, a szerkezet fémből készült el.

A pavilon alapozási munkálatait a neves helyi építész, Haberstrumpf Károly végezte, a famunkát pedig Kassay József asztalosmester. A munkálatok 500 korona 70 fillérbe kerültek.

Miután a pavilon felépült, a város közönsége kérte a polgármestert, hogy a régi szokásnak megfelelően, minden csütörtök és vasárnap délután 5 és 7 óra között a sétatéren legyen térzene. Annak ellenére, hogy a zenészek fizetése gyakran okozott fejtörést a városvezetésnek, a pavilon megfelelt rendeltetésének. Eleinte a város cigányzenekarai, majd katonazenekar szórakoztatta a sétálókat.

A labdarúgópálya

Mint azt már fentebb említettük, 1921-ben alakult meg a Hargita Testedző Egyesület. A sportolók kezdetben a barompiacon, a mai nagypiacon, majd 1923-tól a kollégiumkerti pályán játszottak. A sétatéri futballpálya 1927-ben létesült, területén teniszpálya is volt.

A város első uszodája

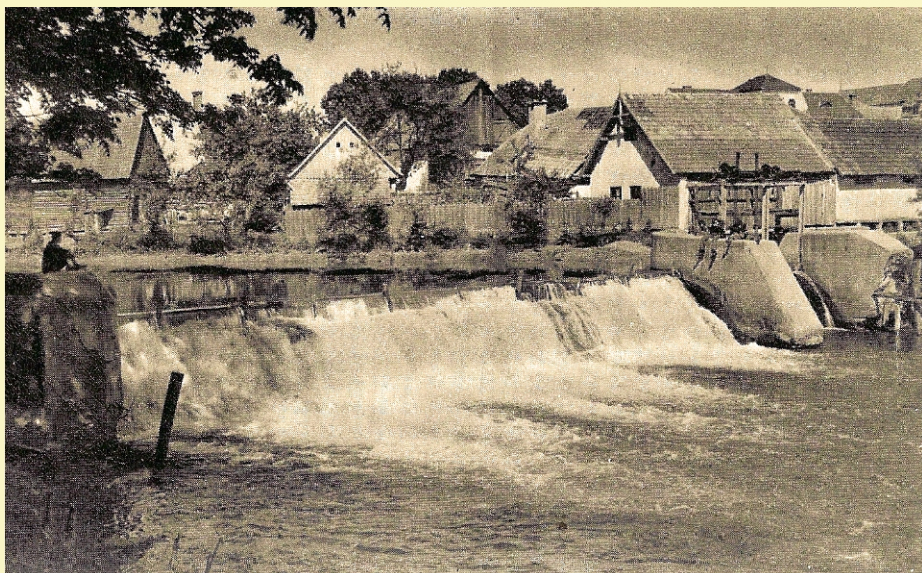
Udvarhely első uszodája 1907-ben, az egykori kollégiumkerti híddal szemben nyílt meg. A medencét a Küküllőből vezetett vízzel töltötték fel, és kabinok szegélyezték. A sportbázis építésekor bontották le.

Szalai bácsi csónakflottája

Az 1920-as, 30-as években, amikor még működött a Szabó-féle malom, a Küküllő vízszintje sokkal magasabb volt

A jégpályán 1937-ben

a mainál. Ezt a jól megépített gát- és zsiliprendszer biztosította. Így a Küküllő kiváló csónakozási lehetőséget biztosított, melyhez elengedhetetlen volt Szalai bácsi csónakflottája. Ezeket a csónakokat bérelni lehetett. Szalai bácsi a Küküllő bal partján lakott. A neves kerekemester csónakokat és síléceket készített annak idején. Házát és egyben csónakkölcsönzőjét az egykori zöldségpiac felől, egy kis utcán keresztül lehetett megközelíteni. A két evezővel ellátott csónakokkal még a vasúti hídig is fel tudunk evezni. A csodás élményt pedig csak tovább fokozta a sétatéri zene.

A kollégiumkert

A kollégiumkert, régebbi nevén Magyarósi-kert, a városi sétatértől nyugati irányba, ettől mintegy 200 méter távolságra terült el. Ezt a kertet a Református Kollégium egykori rektora, Magyarósi Szőke József adományozta iskolájának 1866-ban a teljes vagyonával együtt, mely több mint 8000–10 000 Ft értéket képviselt. Az iskoláját és az ifjúságot szerető nevelő azzal a kikötéssel adományozta kertjét a Református Kollégiumnak, hogy ez mindig a kollégium tanuló ifjúságának tanuló- és játszóhelye legyen!

Magyarósi-emlékoszlop

A kollégium előljárósága és ifjúsága 1888-ban magas, gúla alakú emlékoszlopot emeltetett az ifjúság lelkes barátjának emlékére az általa adományozott kertben, a kollégiumkertben. A monumentális trachit (vulkáni kőzet) emlékoszlop keleti oldalán a tanár domborművé képe volt látható ezzel a felirattal: Magyarósi Sz. József 1888.

Az emlékoszlop avatási ünnepélyét 1888. június 17-én rendezte a Református Kollégium vezetősége és ifjúsága. Az emlékbeszédet Szakács Mózes tanár tartotta, aki nem csupán Magyarósi Sz. József rektori munkájáról emlékezett meg, hanem írói tevékenységét is méltatta, végigkövetve életútjának fontosabb állomásait is.

Magyarósi Sz. József Csejden (Maros-Torda vármegye) született 1793. április 19-én. Középiskolai tanulmányait a marosvásárhelyi református kollégiumban végezte. Ezután két évig a marburgi egyetemen bölcsészetet és teológiát hallgatott, majd Kisbúnon gróf Bethlen Sán-

A Hargita Testező Egylet csapata 1921-ben (fent)

A város első uszodájában 1919-ben (középen)

Gát- és zsiliprendszer a Küküllőn Korabeli képeslap (lent)

Gimnazista növendékek (köztük a szerző édesapja is) a Magyarósi-emlékoszlopnál 1911-ben

dornál mint házi nevelő dolgozott. Később ugyanott pap lett. Innen hívták meg tanárnak a székelyudvarhelyi Református Kollégiumhoz 1832-ben. Itt 34 évig, 1866-ban bekövetkezett haláláig tanított. Tíz esztendeig volt a kollégium rektora. 1866. szeptember 29-én távozott az élők sorából. Örök álmát a helybeli református temetőben alussza.

Az emlékoszlop avatási ünnepségét tornaünnepély követte. Ezután évente ismétlődtek a kollégiumkertben rendezett tornabemutatók, melyek nemcsak az iskolának, hanem az egész városnak voltak az ünnepei. A kollégiumkertet körülvevő évszázados fák árnyékában elhelyezett padokról szemlélhettük a tornaünnepélyeket.

A kollégiumkertnek sportteleppé való kiképzése hosszú évtizedek kitaró munkájának volt az eredménye. Ebből a munkából a kollégium tanuló ifjúsága alaposan kivette a részét. Pavilon (tornaterem) épült, és tenispálya működött. A kertben kis arborétum gyönyörködtette a látogatót. Megjegyezném, hogy a kert nemcsak a kollégium, illetve később a Református Tanítóképző növendékei látogatták, hanem más iskolák, így a Római Katolikus Főgimnázium növendékei is.

Tornaünnepély a kollégiumkertben Kováts István felvétele

A kollégiumkert pavilonja

Miután a Református Kollégium birtokba vette az örökhatározó kívánsága szerint az egykori Magyarósi-kert területét – melyet ezután kollégiumkertnek neveztek –, rövidesen a kert közepére egy nagyméretű, nyitott, zsindelemmel fedett szint építettek. Ez részben a testgyakorlás helye volt, nyújtóval, korláttal felszerelve, részben pedig menedékhelyül szolgált az ifjúságnak rossz idő esetén. Ezt a helyiséget 1890-ben táncteremmé alakították. Az ifjúság itt tartotta majálisát és nyári táncmulását, de egyesületek is gyakran vették igénybe. 1898. június 12-én, egy mulatság alkalmával tűzvész áldozata lett a terem.

Rövidesen felvetődött a terem újjáépítésének gondolata. Az első tervek a fából való építésre vonatkoztak. Új lendületet és elgondolást hozott 1912-ben a kollégium új épületének építése. Magyar Vilmos budapesti műépítész, az új iskolaépület tervezője a kollégiumkerti új terem faoszlopos szerkezete helyett vasbeton szerkezet alkalmazását javasolta. Így készült el az építkezési terv. Miután a szükséges pénz is rendelkezésre állt, 1913. április 1-jén megkezdődött a pavilon építése. Az épület húsz vasbeton oszlopon nyugszik, és magába foglal egy 160 m² területű termet, két 16-16 m² területű öltözőt és egy 48 m² területű nyitott előcsarnokot. Az ablakkeretek vasból készültek, a fedél vasbeton, többszörös kátrányszigetelővel behúzva. Faanyagot a betonlapra fektetett padlón kívül csak az ajtóhoz használtak. Így épült fel Székelyudvarhely első vasbeton épülete, melyet 1914-ben helyeztek üzembe.

A kollégiumkert az államosításig, 1948-ig az örökhatározó rektor kívánsága szerint működött. Valóban tanuló- és

játszóhelye volt a kollégium, illetve később a tanítóképző ifjúságának. Ezután még néhány évig kerti ünnepélyek, majálisok színhelye lett. Majd lebontották a kert bejáratánál lévő gondnoki házat, vandál kezek eltávolították a Magyarósi-emlékoszlopot, mely egy termésköböl kiképzett kis emelkedőre épült. Még az emlékoszlopot tartó köveket is elhordták. Kivágták a kertet körülvevő évszázados fákat, megsemmisült a kis arborétum is, akárcsak a kert padjai.

Nemrég kerestem fel az egykori kollégiumkert területét. Ma csak a vasbetonból épített pavilon emlékeztet a kertre. A pavilon egyik oldalán a sportpályára néző lelátó, a másik oldalán sportszálló épült. Az egykoron példásan rendezett kert területe, a tornabemutatók színhelye gyökeresen megváltozott.

Magyarósi Szőke József emléke

A Református Kollégium egykori neves tanárának és bőkezű adományozójának emlékét a történelem lapjain kívül a városi múzeum képtárában látható portréja őrzi, mely Barabás Miklós alkotása. A református temető kertben a Magyarósi családnak két, egymás szomszédságában álló, kőből készült síremlék állít örök mementőt. Az egyik sírkövön Magyarósi Sz. József neve olvasható. A másik síremléken az 58 éves korában elhunyt feleségének a neve szerepel.

Talán eljön az ideje, hogy a lerombolt Magyarósi-emlékoszlopot visszahelyezzük az őt megillető helyre. És legyen az egykori kollégiumkert területe ismét – az örökhatározó végakarata szerint – az ifjúság tanuló- és pihenőhelye!

Péter Attila

